

мось, що дівчина із забезпеченої сім'ї, яка народилася в Неаполі 1950 року, хоче чогось більшого, аніж прогулянки «береговою лінією», ми зважаємо на її інтелектуальну допитливість, яка вирізняє її серед містян. Вона постійно тривожиться, що її (незважаючи на красу) вважатимуть порожньою – й це підштовхує її до академічної кар'єри. Звідси ж – її гострі репліки й характерний для молодих жінок – особливо в Італії 70-х років – прямий скляний погляд. Мабуть, дівчина єдина з університетського курсу розуміє, що насправді вивчає наука «антропологія». Тому професор, з яким у неї не одразу складаються стосунки (бо він ігнорує її зовнішність, а цікавиться ідеями), докладє зусиль, аби вона зайняла гідне місце на кафедрі. За своє життя – а стрічка охоплює кілька десятиліть героїні від моменту появи її у світі – Партенопа наближає до себе безліч різноманітних персонажів: молодих закоханих

юнаків, багатого плейбоя на гелікоптері, старіючу акторку, що навчатиме її акторській майстерності, елегантного гангстера, циганського барона та того, що навіть є етичний і естетичний жах, – кардинала, сповненого хтивості. Але ніхто з них не буде з нею відвертим, окрім письменника-гея (Гаррі Олдмен), який розкриє дівчині очі на те, що краса, яка «відкриває двері війни», може бути руйнівною.

Візуальна вишуканість кожного кадру (оператор – Дар'є Д'Антоніо), відточені діалоги, глибина й повнота проживання режисером кожного моменту життя героїні й власного – реально чи у мріях – дала Соррентіно можливість втілити вищі форми краси – неважливо, забарвлені вони тестостероном з видами Риму, як у «Великій красі», чи прогестероном, як у «Партенопі» (в екстер'єрі рідного режисеру Неаполя).

Приборкання простору: кінофестиваль «ОКО» в українській Бессарабії

Юлій Швеуц

В колись занедбаному Будинку культури, а нині комунальному закладі «Центр культури та дозвілля» Болградської міської ради, що нині швидкими темпами ремонтується, пройшов міжнародний фестиваль етнографічного кіно. Цьогоріч на ньому випало побувати мені, однак це не перша моя подорож у містечко на Південному Заході України, що міститься на березі прісноводного озера Ялпуг і більше половини населення якого складають етнічні болгари. Пам'ятаю ще одну, довоєнну поїздку, коли з групою журналістів та кіноекспертів у вересні 2021 року ми вперше побували в українській Бессарабії, аби переглянути фільми та взяти участь у панельних дискусіях прямо на центральній площі міста – ніби у швейцарському Локарно – з величезним плазмовим екраном та лавами, застеленими різнокольоровими домотканими килимками.

У фестивалю багата історія. Все почалось у 2020-му році з ідеї кінорежисерки й культуртрегерки Тетяни Станевої та групи однодумців («ОКО» – об'єднання креативних особистостей) провести кінофорум з акцентом на етнографії. Але не у масштабному поліетнічному місті, а у віддаленому Болграді, переслідуючи, окрім іншого, й мету деколонізації (жителі дивилися переважно російський контент і розмовляли російською) та залучення місцевого населення до кіно на великому екрані – в українській Бессарабії (з Болграда до Одеси – 240 км) сьогодні функціонує лише один кінотеатр з одним екраном (м. Ізмаїл). Друга едіція фестивалю, на якій я побував, була наймасштабнішою й

пройшла в Болграді. Третя й четверта, у зв'язку з повномасштабною агресією, були релоковані в місто Торунь (Польща) та у столицю Болгарії Софію. Цього разу після мандрів фестиваль повернувся в Україну.

Залишаючи незмінним етнічне розмаїття, думки про різного роду ідентичності і розвиток традицій, «ОКО» завжди адекватно реагувало на виклики сьогодення. У довоєнні роки «візуальними вирішеннями» форуму були давні сімейні світлини та казковий Котигорошко, різнобарвні килимки й різнокольорові «очі». «Слогани» фестивалю звучали так: «Єднаймося, не уніфікуймося», «Чужому на уважайтеся, свого не цурайтеся!», «Подивись на світ іншими очима!». З початком війни тематика і домінуючі меседжі змінилися. «Наша культура – наша зброя», «Герої серед нас», – ці слова відображали актуальність спротиву. Саме вони місцевим майстром гончарства Русланом Друком (з 2022 року в лавах ЗСУ) стали карбуватися на цеглинках – головних нагородах фестивалю.

П'ята едіція фестивалю, який нині став українсько-болгарським, обрала гаслом Шевченкове «Борітеся – поборе!» , а візуальним вирішенням – осучаснені, коміксово-супергеройські образи Кобзаря та національного героя Болгарії Христо Ботева, відомого своїми поетичними рядками: «Той, хто впаде в бою за свободу, той не вмирає». У цьому випадку не зайвим буде згадати, що поезія Шевченка істотно вплинула на формування літературної традиції в Болгарії (в Софії Шевченку поставлено велич-

ний пам'ятник), а Ботев навчався в Одесі та певний час працював сільським учителем в Задунайці поблизу Болграда (в Одесі його перебування увічнено пам'ятником). Ми маємо добру нагоду позазрити болгарам, які визначних носіїв національної ідеї, її захисників, та й узагалі всіх, хто сприяв і сприяє хвилі національного відродження – лідерів, літераторів, революціонерів, – називали «будителями» й 1 листопада проводили національне свято – День народних будителів.

Звісно, ці п'ять років болгарський форум не міг би функціонувати без односторонніх: найближчими друзями фестивалю стали мер Болграда Сергій Димитрієв, заступниця начальника управління культури, національностей та релігій Одеської обласної адміністрації Ярослава Різнікова та почесний президент фестивалю Юрій Дімчогло. Цьогоріч до них долучились ще й представники культурного корпусу Болгарії, оскільки, беручи початок в українському Болграді 8–15 вересня з акцентом на болгарських стрічках, 18–24 листопада фестиваль продовжиться в столиці Болгарії, де чільне місце вже займатиме демонстрація українських картин.

Цього разу фестивалювальна команда відібрала й озвучила українською та болгарською понад сотню стрічок з 61 країни, відаючи перевагу українському сегменту. Близько дев'яти десятків фільмів змагались у чотирьох секціях: національних та міжнародних, в обох повного й короткого метру. Й, звісно, протягом фестивального тижня в місті відбулися ще й паралельні етнографічні «секції» – майстер-класи народної пісні й танцю, дитячі активності, благодійні ярмарки, що, однак, не завадило провести й кілька широких пізнавальних дискусій про культурну спадщину національних меншин як цінний ресурс культурної дипломатії, про національних «будителів», про близькість історичних шляхів України й Болгарії, про проблеми висвітлення мистецьких подій в медіа тощо.

«Доки гримлять танки, муза має звучати сильніше за них», – впевнений Юрій Дімчогло. Однак це завдання в нинішніх умовах виглядає настільки амбіційним, наскільки й невідомим. Усім, хто бував на сучасних кінофестивалях, знайоме відчуття клаустрофобії: ніби перебуваєш у масштабному приміщенні, розбитому на сотні кліток, які створюють хаотичний лабіринт, або ж потрапив на склад непотрібних нових речей, що їх зберігають тут через кризу перевиробництва. Такими речами сьогодні стали документальні й ігрові фільми, позбавлені доступу до глядача. Як надати їм голос, аби він звучав сильніше, ніж гуркіт танків, – це питання неймовірно складне, але його потрібно вирішувати спільно.

«Ми фокусуємося на тому, що нас поєднує, й тому, що відрізняє. Наша Україна стікає кров'ю, наша Болгарія тоне в російській пропаганді. Нашою програмою ми перев'язуємо їм рани, а культурною зброєю боремось за уми наших народів. Я впевнена, – прогнозує Тетяна Станева, – що сукупний досвід народів усієї планети може дати відповіді на болючі питання».

Болград

Кримськотатарське кіно України: Наріман Алієв

Анастасія Канівець

Сценарист і режисер Наріман Алієв.

Наріман Алієв (н. 15.12.1992, с. Петрівка, АР Крим) – український режисер, сценарист кримськотатарського походження, автор подкастів *Mincultruyvit* та *Bromance podcast*. Закінчив ПВНЗ «Інститут екранних мистецтв» (майстерня Олега Фіалка, диплом бакалавра з режисури телебачення, 2013) і КНУТКіТ ім. І. К. Карпенка-Карого (майстерня Василя Вітра, диплом спеціаліста з режисури телебачення, 2014). З 2017 року член Української кіноакадемії, з 2019-го – Європейської кіноакадемії і Громадської ради Українського оскарівського комітету. Заслужений діяч мистецтв України (2020).

Сучасний Крим у короткому метрі

Виразним явищем сучасного українського кінематографу є кримськотатарське кіно. Лишаючи за дужками відзнятий українцем Олександром Муратовим «Татарський триптих» (2004), згадаємо найперше «Хайтарму» (2013) і «Чужу молитву» (2017) Ахтема Сеїтаблаєва, репрезентацію минулого кримли та їхньої травми – радянської депортації 1944 року. Та мистецького осмислення потребувало й сьогодення Криму, тим більше, що для півострова знову настали скрутні часи: російська окупація. І таку репрезентацію успішно – навіть блискуче – здійснив молодий режисер Наріман Алієв, засвідчивши появу нового сильного голосу в українському кіно.

Алієв – кримський татарин, чий батьки повернулися на Батьківщину з Узбекистану. Народжений уже в Криму, хлопець все одно надто добре відчував, що означає бути представником національної меншини: «Моє дитинство виглядало так: ти живеш у країні під назвою Україна, в російськомовному середовищі, при цьому ти кримський татарин і розумієш, що в тебе інша релігія, інші тради-